

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції

2

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 16 травня 2025 року

Том 2

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 16 травня 2025 року

Том 2

Одеса
2025

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)
Є 24

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 16.05.2025 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: нові виміри у воєнний час** : у 2 т. : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 16 травня 2025 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2025. – Т. 2. – 716 с.
ISBN 978-617-8430-61-0

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Європейські орієнтири України: нові виміри у воєнний час» містять результати наукових досліджень і практичних напрацювань вчених, фахівців і військовослужбовців, здійснені в умовах повномасштабної війни. У збірнику представлено як теоретичні, так і емпіричні дослідження у галузях філософії, загальної теорії держави і права, історії права, сучасних соціально-політичних процесів, соціології та психології.

Особливу увагу приділено аналізу загроз національній безпеці в конституційному, міжнародному та європейському правовому контекстах, а також питанням трудового, соціального, земельного, аграрного та екологічного права. Окремі розділи присвячено функціонуванню економіки та підприємництва в умовах євроінтеграції.

У збірнику також розглянуто проблематику цифрової трансформації, захисту інформації та кібербезпеки в умовах воєнного часу, методику викладання іноземних мов, перекладознавство, лінгвістику і журналістику. Висвітлено наукові здобутки в адміністративному, фінансовому, морському та митному праві, реформуванні судової системи, діяльності прокуратури, правоохоронних органів та адвокатури. Окремо проаналізовано питання кримінального права, кримінального процесу, кримінології, криміналістики, судової експертизи, медико-психологічного забезпечення правосуддя, а також аспекти цивільного, сімейного, господарського права, інтелектуальної власності та патентного судочинства. Розглянуто також актуальні питання діяльності бібліотек у закладах вищої освіти та фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник адресовано науковцям, викладачам, здобувачам вищої освіти, а також практикам у галузях права, економіки, соціології, політології, психології, філології, журналістики та кібербезпеки.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

ISBN 978-617-8430-61-0

© НУ «Одеська юридична академія, 2025
© Автори статей, 2025

СЕКЦІЯ 27. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Антіпова Жана Ігорівна, Кучеренко Геннадій Васильович

АТЛЕТИЧНА ГІМНАСТИКА В СИСТЕМІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ – ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ647

Барсукова Тетяна Олександрівна, Ігнатенко Сюзанна Олександрівна

ФІЗИЧНІ ВПРАВИ, ЯК ЗАСІБ, ЩО СПРИЯЄ ПІДВИЩЕННЮ РІВНЯ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ650

Гоголева Олена Миколаївна, Халайджі Світлана Владиславівна

НАСТІЛЬНИЙ ТЕНІС, ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ФІЗИЧНОЇ АКТИВНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ654

Заверзаєв Валерій Володимирович, Дразіна Євдокія Володимирівна

ІГРОВІ ВИДИ СПОРТУ – ІНСТРУМЕНТ, ОРІЄНТОВАНИЙ НА ПІДВИЩЕННЯ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ659

Кальніченко Андрій Михайлович, Форостян Ольга Іванівна

ОПТИМІЗАЦІЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ – ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ФІЗИЧНОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ663

СЕКЦІЯ 28. ДІЯЛЬНІСТЬ СУЧАСНИХ БІБЛІОТЕК У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Іванійчук Таїсія Юріївна, Дем'яненко Ольга Михайлівна

БІБЛІОТЕЧНЕ КРАЄЗНАВСТВО ЯК МЕХАНІЗМ ЗБЕРЕЖЕННЯ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ ОДЕСИ: ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ ТВОРІВ М. СИНЯВЕРА ТА О. СУРІЛОВА В КОНТЕКСТІ ІСТОРИЧНИХ ПАРАЛЕЛІВ МІЖ ХХ СТОЛІТТЯМ І СЬОГОДЕННЯМ667

Солодка Альона Іванівна

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗБЕРЕЖЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ СПАДЩИНИ В УНІВЕРСИТЕТСЬКИХ БІБЛІОТЕКАХ671

Стефанчишена Тетяна Михайлівна, Новітська Ірина Вадимівна

ДОВІДКОВІ ЮРИДИЧНІ ВИДАННЯ: ЧАСОВІ ТА ПРОСТОРОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ673

Опольська Тамара Іванівна, Дремлюга Ольга Олексіївна

НОВИЙ ПРОФЕСІЙНИЙ СТАНДАРТ «БІБЛІОТЕКАР»: ВИКЛИКИ, ПЕРСПЕКТИВИ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ В СУЧАСНІЙ БІБЛІОТЕЧНІЙ ПРАКТИЦІ676

Петренко Олена Сергіївна, Ускова Наталя Костянтинівна, Фоміна Світлана Олегівна

БОГДАН МИХАЙЛОВИЧ КОМАРОВ – ВИДАТНИЙ ОРГАНІЗАТОР УКРАЇНСЬКОЇ БІБЛІОТЕЧНОЇ СПРАВИ ПЕРШОЇ ТРЕТИНИ ХХ СТ.679

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК УЧАСНИКІВ КОНФЕРЕНЦІЇ683

Стефанчишена Тетяна Михайлівна

Національний університет «Одеська юридична академія»,
завідувач відділу бібліографії та репрезентації рідкісних і цінних видань
наукової бібліотеки

Новітська Ірина Вадимівна

Національний університет «Одеська юридична академія»,
завідувач сектору відділу наукометричної аналітики та цифровізації
наукової бібліотеки

ДОВІДКОВІ ЮРИДИЧНІ ВИДАННЯ: ЧАСОВІ ТА ПРОСТОРОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Популярність довідкових юридичних видань серед науковців, практиків, перекладачів, студентів, населення загалом є значною, що є показником їх ролі у формуванні та розвитку лексичних стандартів у сфері права, ключовим компонентом професійної літератури. Правничі словники, енциклопедії покликані полегшити розуміння технічного значення термінів, які використовуються юристами. Юриспруденція – це професія не формул чи образів, а слів [1].

Довідкові юридичні видання є вторинними (іноді й третинними) джерелами, які пояснюють юридичні терміни та концепції, законодавство, судову практику тощо. Вони є важливою відправною точкою дослідження, оскільки узагальнюють необхідну інформацію з певного питання, часто містять посилання на законодавство. Хоча ці видання зазвичай вважаються авторитетними і заснованими на фактах, **не слід забувати**, що вони завжди, певною мірою, є суб'єктивними, оскільки інформація, що міститься в них, досліджується, обирається та визначається людьми.

Історія створення довідкових видань налічує понад чотири тисячі років, перше з яких з'явилося за часів Аркадської імперії, що існувала в Месопотамії приблизно у 2334–2154 рр. до н. е., має вигляд табличок зі списками слів та їх перекладом. Найдавнішим одномовним тлумачним виданням, що зберіглося, є Ер'я – китайська збірка глосів (коротких записів), яка датується III ст. до н. е., містить 2094 записів, розподілених за темами на дев'ятнадцять розділів. **Достеменно не** відомо, хто автор цієї пам'ятки, але поширеною є думка, що ним був Конфуцій. Матеріал у найдавніших довідкових виданнях систематизувався не за алфавітним принципом, як це відбувається нині, а за тематичним принципом. Найвідомішими довідковими виданнями IV–IX ст. н. е. є: «Амара-коша» – перший словник санскриту, укладений у IV ст., що містить близько 10 тис. слів; «Тенрей Бансьо Мейгі» – найстаріший японський словник, що зберігся, укладений близько 835 року н. е.; «Глосарій Кормака» – ірландський етимологічний словник IX ст., що розтлумачує понад 1400 слів; латинські глосарії, наприклад, «Католікон» – одне з найдавніших друкованих видань, написаний у 1287 р. Йоганном Бальбусом, у якому матеріал розміщено за алфавітним принципом. У VIII–XIV ст. було створено кілька арабських словників, у яких записи розміщувалися у різний спосіб, наприклад, в порядку рим (за останнім складом), або за алфавітом. Перші слов-

ники англійською мовою містили пояснення латинських термінів англійською та французькою мовами, що пов'язано з тим, що на початку епохи Відродження всі три мови використовувалися в Британії одночасно. Лише у XVII ст. було укладено одномовні словники, які мали значний обсяг [2].

Юридичні словники є довідковими виданнями, у яких поняття, терміни систематизовано, як правило, за алфавітним принципом, наведено їх дефініції, етимологію, іншу інформацію, таку як вимова, варіанти написання тощо. Вони можуть бути загальними або зосередженими на певній галузі права. Деякі юридичні словники та енциклопедії містять посилання на використання терміна у законодавстві та судовому праві, остання їх ознака більшою мірою притаманна таким виданням у країнах загального права. Структура юридичних словників та енциклопедій складається, зазвичай, з наступних елементів: передмови, переліку авторів; переліку скорочень, пояснень для користувачів, додатків.

Існують розбіжності у методиці викладу матеріалу у юридичних словниках країн континентального та загального права, що зумовлено правовими традиціями, що сформувалися у межах цих типів правових систем. На думку дослідників цього питання, такий «епістемологічний розрив» полягає в тому, що словники у країнах континентального права формують визначення як абстрактні ідеї, відображають, в основному, фіксований, одноманітний, універсальний, а не динамічний та множинний стан юридичної лексики, що більшою мірою притаманне загальному праву. Визначення, що зустрічаються в загальному праві, часто відносяться до конкретного інституційного використання, до конкретних фактів, найчастіше до судових установ. Також визначення та термінологія в англо-американському праві можуть різнитися залежно від сфери використання, від суб'єктів права, які їх формують. Замість того, щоб розглядати значення як існуюче саме по собі, що має місце в континентальному праві, лексикограф загального права розглядає юридичне значення як продукт практики, найчастіше судової [3].

Найавторитетнішим юридичним довідковим виданням у країнах загального права є словник Блека, що вважається золотим стандартом правничої лексикографії. Він містить понад 55 тис. слів, термінів, фраз, пов'язаних з правом, фіксує їх історичні та сучасні контексти. Оскільки багато юридичних термінів походять з латинських кореневих слів, словник Блека також надає варіанти їх вимови. Практикуючі юристи та судді містять посилання саме на цей словник в коротких презентаціях, усних аргументах та думках, коли вони намагаються інтерпретувати мову в конституціях, справах, статутах та правилах. Уперше Верховний суд США у своєму рішенні посилався на словник у 1805 р. Наразі ця практика поширилася на діяльність суддів нижчих інстанцій. Найвідомішими юридичними енциклопедичними виданнями України часів незалежності є «Юридична енциклопедія: у 6 т.» (1998–2004 рр.) та «Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т.» (2016–2021 рр.), останнє з яких є «унікальним за своїм обсягом та змістом, і покликане систематизувати та узагальнити знання про вітчизняну юридичну науку на сучасному етапі розвитку демократичної правової держави, розбудови на засадах оновленої методології національної правової системи» [4].

До другої половини ХХ ст. юридичні довідкові видання існували у друкованому форматі. Як зазначають дослідники, довідкові видання, у тому числі юридичні словники та енциклопедії, «радикально змінили свій спосіб буття з друкованого на «вебівський», «онлайновий», «медієвий», «нет-овий», щодалі стають не так елітарно-іміджевим, як базовим (фоновим) накопичувачем, транслятором і зберігачем знання, своєрідним інформаційним «павербанком», який живить освітні, наукові, культурні, медіа-ресурси, індивідуальну й колективну свідомість і є наймісткішим архівом соціальної пам'яті» [5, с. 114]. Завдяки досягненням у галузі технологій словники стали доступними у вигляді електронних даних, до яких можна отримати доступ у різний спосіб, і більшість ранніх електронних юридичних словників відображали зміст друкованих словників. Однак, хоча зміст був тим самим, електронні форми пропонували функції пошуку, які робили їх набагато кориснішими. Електронні (цифрові) довідкові юридичні видання є базами даних. Їх розмір не обмежений, і їх укладачам не потрібно думати про те, скільки місця займе інформація. Такі бази даних містять розділи, інтерактивні функції і навіть відеокліпи.

Отже, історія довідкових юридичних видань відображає розвиток ідей та правових доктрин, еволюцію юридичного мислення. Основними їх функціями є формування комунікативних мовних компетенцій та надання інформації, орієнтованої на правову сферу. Наразі все більшої популярності набувають електронні юридичні довідкові видання, оскільки їх цифровий формат найбільше відповідає сучасним реаліям.

Список використаних джерел:

1. Foreword Smith L., Mac Aodha M. *Legal Lexicography. A Comparative Perspective*. London : Ashgate, 2014. P. XIX-XX.
2. Van Hoof Henri. *Petite histoire des dictionnaires*. Louvain-la-Neuve, Peeters, 1994. 129 p.
3. Devinat M. Réflexion autour des dictionnaires de droit civil. *Jurilinguistique: entre langues et droits*. Montréal, Thémis 2005. P. 321–338. URL: https://savoirs.usherbrooke.ca/bitstream/handle/11143/8860/Denivat_Jurilinguistique_p321-338_2005.pdf;sequence=3
4. Шемшученко Ю. Паспорт правової держави (до 100-річчя НАН України). *Світогляд*. 2018. № 5. URL: <https://old.nas.gov.ua/text//pdfNews/svitoglyad-2018-5-04-shemshuchenko.pdf>
5. Арістова А. Енциклопедичний дискурс комунікаційних платформ: від мережевих енциклопедій – до енциклопедійної мережі. *Українська енциклопедистика в умовах воєнного стану: питання теорії та практики* : кол. монографія / заг. ред. А. Киридон. Київ : Енциклопедичне вид-во, 2024. С. 114–125.

Ключові слова: юридическая энциклопедия, юридический словарь, правовая лексикография, правовая энциклопедистика, электронные (цифровые) словари.

Keywords: legal encyclopedia, legal dictionary, legal lexicography, legal encyclopedics, , electronic lexicography.